

PAŇCATANTRA

PĚT KNIH NADČASOVÉ MOUDROSTI

VIŠNU ŠARMA

PAÑČATANTRA

PĚT KNIH NADČASOVÉ
MOUDROSTI

Višnu Šarma

Po více než dvě a půl tisíciletí povznášely příběhy Pañčatantry děti i dospělé morálním poučením na konci každého příběhu. Někteří věří, že jsou stejně staré jako Rig Véda. O těchto bajkách je i další příběh. Podle něj jsou to příběhy, které Šiva vyprávěl své choti Párvatí. Toto vydání je založeno na sanskrtském originále.

Král, který se obává, že jeho tři synové postrádají moudrost, aby mohli žít ve světě lsti a podlosti, žádá učeného muže jménem Višnu Šarma, aby je naučil způsobům světa.

Protože jsou jeho svěřenci hloupí, Višnu Šarma se jim rozhodne předat moudrost v podobě příběhů. V těchto příbězích nechává zvířata mluvit jako lidské bytosti. Pañčatantra je sbírka přitažlivě vyprávěných příběhů o pěti způsobech, které pomáhají lidské bytosti uspět v životě. Pañča znamená pět a tantra znamená způsoby, strategie nebo principy. Příběhy určené královým dětem jsou především o státnictví a jsou populární po celém světě. Těchto pět strategií je:

- * Neshody mezi přáteli
- * Získání přátel
- * Vrány a sovy
- * Ztráta zisků
- * Nerozvážnost

Tyto příběhy byly přeloženy téměř do všech jazyků na světě, které mají písmo. Podoba příběhu oslovuje děti, zatímco jejich moudrost přitahuje dospělé. Sbíрка Pañčatantra představuje nejstarší lidový folklór ve světě literatury. Existuje několik verzí příběhů Pañčatantry, ale v Indii je populární sanskrtský originál od Višnu Šarmy.

Jsme rádi, že můžeme přinést nejstarší sbírku příběhů na světě, jak ji vyprávěl 80letý učitel svých královských svěřenců obyvatelům Hamarašeharu. Překlad se snaží co nejvíce přiblížit sanskrtskému originálu.

Příběhy jsou zařazeny v pěti oddílech, z nichž každý představuje strategii, jak překonat problémy v životě. Jsou zajímavé nejen pro vládnoucí třídu, ale pro každého člověka. Všechny jsou o přežití v komplikovaném světě a několika způsobech, jak překonat problémy. Příběhy založené na lidské přirozenosti mají věčnou platnost.

Sbírka začíná hlavním příběhem, který se rozvíjí příběh za příběhem; každý je vypravěčem napojený na další. Nyní je řada na vás, abyste si užili tyto příběhy, stejně nesmrtelné a voňavé jako půda Indie.

PRVNÍ STRATEGIE: ZTRÁTA PŘÁTEL

Ztráta přátel

Kdysi vládl král Amarašakti (nesmrtelná moc) městskému státu Mahiláropjam (potěšení žen) na jihu Indie. Měl tři hloupé syny, kteří mu působili nekonečné starosti. Když si král uvědomil, že jeho synové nemají zájem se učit, svolal své ministry a řekl:

„Víte, že nejsem spokojený se svými syny. Podle učenců jsou nenarozený a mrtvě narozený syn lepší než hloupý syn. K čemu je dobrá neplodná kráva? Syn, který je hloupý, přinese otci potupu. Jak je mohu učinit kvalifikovanými k tomu, aby byli mými nástupci? Obracím se na vás pro radu.“

Jeden z ministrů navrhl jméno Višnu Šarmy, velkého učence, který se těší úctě stovek svých žáků. „Je to ta nejkompetentnější osoba pro vyučování vašich dětí. Svěřte je do jeho péče a velmi brzy uvidíte změnu.“

Král si zavolal Višnu Šarmu a poprosil ho: „Ó ctihodný učenče, slituj se nade mnou a prosím, vychovej z mých synů velké učence. Učiním tě pánem sta vesnic.“

Višnu Šarma řekl: „Ó králi, slyš můj slib. Sto vesnic mě nesvádí k tomu, abych prodával vzdělání. Počítej ode dneška šest měsíců. Pokud z tvých dětí neudělám výborné učence, můžeš mě požádat, abych si změnil jméno.“

Král okamžitě zavolal své syny a předal je do péče tohoto učeného muže. Šarma je vzal do svého kláštera, kde je začal učit pěti strategiím (pañča tantra). Dodržel slovo a za šest měsíců dokončil úkol, který mu král svěřil. Od té doby se Pañčatantra stala populární po celém světě jako průvodce pro děti při řešení problémů života.

Nyní začíná oddíl Ztráta přátel (první z pěti strategií). Jsou to příběhy v dialogu mezi dvěma šakaly jménem Karataka (opatrný) a Damanaka (lstivý).

Kdysi dávno žil ve městě na jihu Indie obchodník jménem Vardhamán (zvyšující bohatství). Když jednoho dne odpočíval na lůžku, napadlo ho, že peníze jsou osou světa a že čím víc jich bude mít, tím mocnější bude. I nepřátelé hledají přátelství bohatého muže, říkal si. Staří se stávají mladými, pokud mají bohatství, a mladí stárnou, pokud je nemají. Podnikání je jedním ze šesti způsobů, které pomáhají člověku hromadit bohatství. Toto byla jeho logika.

Vardhamán vzal veškeré své zboží a v příznivý den se vydal do Mathury (svaté město v severní Indii), aby hledal trhy pro své zboží. Cestu začal na pestře zdobeném voze taženém dvěma voly. Během ní se jeden z volů jménem Saňdžívaka (životaplný) únavou zhroutil uprostřed džungle poblíž řeky Jamuny. Obchodník pokračoval v cestě a požádal některé ze svých služebníků, aby se o zvíře postarali. Služebníci však vola opustili brzy poté, co jejich pán odešel. Když se k němu později připojili, řekli mu, že vůl je mrtvý.

Ve skutečnosti Saňdžívaka nebyl mrtvý. Živil se čerstvou a jemnou trávou v lese, znovu nabral sílu a začal vesele zkoumat džungli, tančit a zpívat radostí. Ve stejném lese žil lev Pingalaka (se žlutou srstí).

Jednoho dne Pingalaka a další zvířata pili vodu v Jamuně, když lev zaslechl děsivé bučení vola. V panice se stáhl do lesa a seděl hluboce zamyšlený a ostatní zvířata kolem něho.

Dva šakalové, Karataka a Damanaka, synové dvou propuštěných ministrů lva, vycítili jeho nesnáz, ale neměli ponětí, co se s jejich králem stalo.

„Co se mohlo stát s pánem lesa?“ zeptal se Damanaka.

„Proč bychom měli strkat nos do záležitostí, které se nás netýkají? Neslyšel jsi příběh o opici, která vytáhla klín z klády?“ zeptal se Karataka.

„To zní zajímavě. Proč mi neřekneš, co se stalo s tou opicí?“ prosil Damanaka.

„Tak poslouchej,“ řekl Karataka a začal vyprávět příběh o opici.

Opice a klín

Jeden obchodník začal stavět chrám uprostřed své zahrady. Pracovalo pro něho mnoho zedníků a tesařů. Každý den si brali volno, aby chodili do města na oběd. Jednoho dne, když odešli, přišla skupina opic a začaly si hrát se vším, co je zaujalo. Jedna z opic uviděla částečně rozříznutý kmen a v něm upevněný klín, aby držel kmen rozevřený.

Zvědavá opice začala za klín zuřivě tahat. Klín nakonec vypadl, ale předtím zachytil nohy opice do trhliny kmene. Opice nebyla schopna uvolnit nohy z kmene a velmi brzy zemřela.

„Proto,“ řekl Karataka Damanakovi, „není moudré strkat nos do záležitostí, které se nás netýkají. Máme zásobu potravy. Proč bychom se měli obtěžovat tímto lvem?“

Damanaka odpověděl: „Potrava není středem našeho života. Starší řekli, že moudří hledají pomoc krále, aby pomohli přátelům a uškodili nepřátelům. Existuje sto způsobů, jak získat potravu. Důležitý je život plný učenosti, odvahy a bohatství. Pokud je cílem žít jakkoli, i vrána žije dlouho díky zbytkům potravy.“

„Pravda, ale už nejsme ministři. Starší vždy říkali, že hloupý člověk, který králi nabídne nevyžádanou radu, na sebe přivolává nejen urážku, ale také podvod,“ řekl Karataka.

„Ne,“ řekl Damanaka, „každý, kdo slouží králi s oddaností, si z dlouhodobého hlediska nutně získá jeho přízeň. Ten, kdo to nedělá, nezíská nic. Ti, kteří chápou, proč je král rozzlobený nebo štědrý, jednoho dne získají vyšší postavení. Je nutné být u krále dobře zapsán.“

„Dobře, co chceš teď dělat?“ zeptal se Karataka.

„Víš, že král se právě bojí. Zeptáme se ho, co ho vyděsilo a pomocí šesti způsobů diplomacie k němu přistoupíme.“

„Jak víš, že se král bojí?“

„Změny v držení těla, gestech, kroku, jednání, konverzaci, vzhledu a výrazu naznačují, co se děje v mysli. Dnes přijdu ke králi stíženému strachem, svou inteligencí jeho strach rozptýlím a znovu se stanu jeho ministrem,“ řekl Damanaka.

„Jak to můžeš udělat, když neznáš zásady služby?“ zeptal se Karataka.

Damanaka mu řekl vše, co se dozvěděl o tom, co dělá dobrého a věrného služebníka ve službách krále.

„V tom případě ti přeji hodně štěstí,“ řekl Karataka.

Damanaka se rozloučil s Karatakou a poté navštívil krále. Král Pingalaka si uvědomil, že je synem jeho starého ministra, a řekl stráží, aby ho přivedla. Damanaka padl na kolena, aby vzdal králi úctu.

„Dlouho jsme tě neviděli,“ řekl král.

„Nevím, s čím vám mohu být nápomocen, můj pane. Přesto podle učenců existují příležitosti, kdy každá osoba, jakkoli vysoko nebo nízko postavená, bude králi k užítku. Po generace jsme králi oddaně sloužili. Přesto jsem zbaven přízně vašeho veličenstva.“

„Dobrá, ať jsi kompetentní nebo ne, jsi synem našeho starého ministra. Řekni mi, co máš na mysli,“ nařídil král Damanakovi.

„Mohu se vás pokorně zeptat, můj pane, co vás přimělo vrátit se od jezera bez pitné vody?“ zeptal se váhavě Damanaka.

„Ó Damanako, neslyšel jsi ty mocné a děsivé zvuky v dálce? Chci tento les opustit. To podivné zvíře, které vydává takové zvuky, by muselo být stejně mocné jako jeho zvuky.“

„Vaše veličenstvo, pokud je vaším problémem pouze zvuk, rád bych uvedl, že zvuky jsou matoucí. Mohu vám vyprávět příběh šakala, jak překonal strach ze zvuku.“

„Vyslechněme si jej,“ řekl král.

Šakal a buben

Hladový šakal se vydal hledat potravu a skončil na opuštěném bojišti, odkud zaslechl hlasité a podivné zvuky. Vyděsily ho a pomyslel si: „Musím odsud zmizet, než mě chytí muž, který vydává tyto zvuky.“ Po chvíli si řekl: „Nesmím takhle utéct. Zjistím, jaké zvuky to skutečně jsou a kdo je vydává, protože ať jde o strach nebo štěstí, je třeba znát příčinu. Taková osoba nikdy nebude litovat svých činů. Nejprve tedy vyhledám zdroj těchto zvuků.“

Opatrně se vydal směrem ke zvukům a našel buben, který je vydával, kdykoli se o něj otřely větve stromu nad ním. Šakal s úlevou začal hrát na buben a pomyslel si, že by v něm mohla být potrava. Na boku jej tedy prorazil a vlezl dovnitř. Byl zklamaný, že v něm nic k jídlu nenašel. Přesto se utěšoval tím, že se zbavil strachu ze zvuku.

„Proto,“ řekl Damanaka králi Pingalakovi, „by se vaše veličenstvo nemělo bát zvuků. Žádám o vaše svolení jít se podívat, co jsou ty zvuky zač.“

„Dobře,“ řekl král. Damanaka se s králem rozloučil a vydal se za zvukem.

Král si ale začal dělat starosti ohledně Damanakových záměrů. „Může vůči mně chovat zášť, že jsem ho kdysi propustil. Takové osoby se snaží pomstít. Neměl jsem mu dávat důvěru. Musím na něj dohlédnout. Moudří vždy tvrdili, že je těžké zabít i slabého muže, který snadno nevěří druhým, ale je snadné zabít silného muže, který ochotně věří ostatním,“ pomyslel si král.

Zatímco ho král sledoval, Damanaka se pomalu pohyboval k volu Saňdživakovi a zjistil, že je to koneckonců jen zvíře. Pomyslel si: „To

je dobré znamení. To mi pomůže se zase u krále dobře zapsat. Králové se nikdy neřídí radami svých ministrů, pokud se neoctnou v nebezpečí nebo se jich nezmocní smutek. Stejně jako zdravý člověk nikdy nemyslí na lékaře, mocný král mimo nebezpečí si také nikdy nevzpomene na potřebu mít ministra.“

Damanaka se vrátil ke králi a řekl mu, co viděl.

„Je to pravda?“ zeptal se král.

„Král je Bůh. Kdo lže králi, zahyne. On jediný má moc udělovat milost.“

„Věřím ti. Velcí lidé neubližují slabším. Bojují jen se sobě rovnými. To je to, co je na statečných lidech jedinečné.“

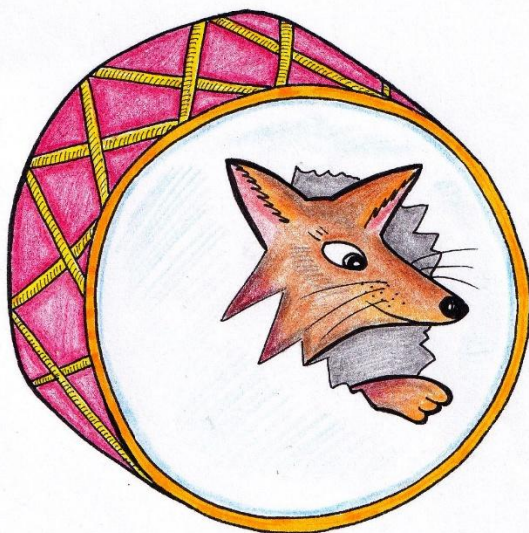
„To, co říká vaše veličenstvo, je pravda. Saňdžívaka je mocný. Pokud mi vaše veličenstvo dovolí, přesvědčím ho, aby byl jedním z vašich služebníků.“

„Dobrá, беру tě zpět jako ministra,“ řekl potěšený král.

Damanaka okamžitě spěchal zpět k Saňdžívakovi a řekl mu, aby přestal bučet a šel se setkat se svým králem. Vůl chtěl předem vědět, kdo Pingalaka je.

„Co? Neznáš našeho pána? Počkej, za chvíli poznáš cenu této neznalosti. Tamhle je, obklopen svou družinou pod banyánem.“

Saňdžívaka si pomyslel, že jeho dny jsou sečteny, a prosil Damanaku: „Pane, zdá se, že vládnete velkou moudrostí a důvtipem. Jen vy mě můžete zachránit. Mohu přijít pouze tehdy, když mě ujistíte, že mi nic zlého nehrozí.“

Damanaka řekl volovi, aby počkal na vhodnou dobu pro setkání s králem.

Když se Damanaka vrátil ke králi, řekl mu: „Můj pane, není to obyčejná bytost. Nosí Pána Šivu. Řekl mi, že mu Pán Šiva dovolil žít se jemnou trávou u Jamuny. Ale řekl jsem mu, že les patří našemu lvímu králi, který nosí bohyni Čandiku. ‚Jsi náš host. Můžeš navštívit našeho krále a vyhledat si samostatný prostor na pastvu.‘ Souhlasil s tímto plánem za předpokladu, že se mu dostane ujištění od vašeho veličenstva.“

„Ano, určitě. Ale na oplátku budu potřebovat ujištění od něj. Přiveď ho sem,“ řekl král Damanakovi. Ten se vrátil k volovi a poradil mu: „Máš ujištění od krále. Toto nové postavení by však v tobě nemělo vzbudit pýchu. Musíme spolupracovat. Tak se nám může

dařit. Jinak ten, kdo nerespektuje každého, ať má jakkoli vysoké nebo nízké postavení, ztratí přízeň králů jako Dantila.“

„Co se stalo Dantilovi?“ zeptal se Saňdžívaka.

Obchodníkův pád a vzestup

Ve městě Vardhamán žil bohatý obchodník jménem Dantila (se silnými zuby). Uspořádal velkou recepci pro svou svatbu, které se zúčastnil král, královna, jejich ministři a všechny bohaté a vlivné osoby ve městě. Na recepci byl přítomen Górambha (vůl), pokorný metař v královském paláci. Když ho Dantila uviděl, jak zaujímá místo vyhrazené pro šlechtice, nařídil svým služebníkům, aby ho vyhodili z jeho domu.

Uražený Górambha si pomyslel: „Jsem chudý, a tak nemohu dát vhodnou odpověď tak bohatému člověku, jakým je Dantila. Musím nějak zařídit, aby mu král přestal prokazovat přízeň.“ Pak ho napadl plán, jak se Dantilovi pomstít.

Jednoho časného rána, když král ještě spal, začal Górambha předstírat, že zametá královu ložnici a hlasitě si přitom mumlal: „Ó, jak arogantní je ten Dantila! Má tu drzost obejmout královnu.“ Když to král uslyšel, chtěl vědět, zda je pravda to, co si Górambha mumlá. Objal Dantila královnu?

„Ó vaše veličenstvo, nepamatuji si, co jsem říkal, protože jsem byl ospalý poté, co jsem strávil celou noc hazardem,“ řekl králi metař.

Král nebyl spokojen s jeho odpovědí a pomyslel si, že je možné, že metař viděl Dantilu, který měl stejný přístup do paláce jako Górambha, jak objímá královnu. Vzpomněl si, jak mudrci říkali, že lidé vskutku říkají ve spánku to, co dělali, viděli a po čem toužili ve dne. Ženy byly cudné, protože muži nebyli v dosahu nebo se bály

zvědavých sluhů. Král byl přesvědčen, že Dantila skutečně objal královnu, a zakázal mu vstup do paláce.

Obchodník začal truchlit nad svým osudem, i když ani ve snu neuškodil králi či jeho příbuzným. Jednoho dne, když se Dantila pokoušel vstoupit do královského paláce, zastavili ho královi muži. Když to Górambha viděl, řekl jim: „Vy hlupáci, bráníte velkému Dantilovi, který si získal královu přízeň. Je mocný. Pokud ho zastavíte, potká vás jednoho dne stejný osud jako mě z rukou Dantily.“

Obchodník si pomyslel, že by pro něj bylo dobré udělat Górambhu šťastným a získat si jeho důvěru. Jednoho večera pozval metaře na čaj, daroval mu drahé oblečení a řekl mu: „Příteli, nikdy jsem tě nechtěl urazit. Obsadil jsi místo, které jsem určil pro učence. Laskavě mi promiň.“

Potěšený metař slíbil, že pro Dantilu znovu získá královu přízeň. Dalšího dne Górambha znovu sehrál divadlo, kdy předstíral, že mluví z cesty, a blouznil, že král jí okurku na toaletě. „Jaké nesmysly to říkáš? Viděl jsi mě někdy dělat takové věci?“ chtěl vědět král. „Ne, vaše veličenstvo. Nevím, ani si nepamatuji, co jsem říkal, protože jsem byl ospalý poté, co jsem celou noc strávil hazardem,“ řekl metař.

Král si pak uvědomil, že pokud není pravda to, co o něm metař řekl, nemůže být pravda ani to, co řekl o Dantilovi. Někdo jako Dantila nemohl udělat to, co mu Górambha řekl. Král také zjistil, že bez Dantily záležitosti státu utrpěly a správa státu se zastavila. Král si okamžitě zavolal obchodníka do svého paláce a vrátil mu veškeré pravomoci i autoritu, kterých požíval, než přišel o královu přízeň.

Damanaka pokračoval: „Proto musíme vědět, že pýcha předchází pád.“ Saňdživaka souhlasil. Damanaka ho vzal ke lvímu králi a představil Saňdživaku Pingalakovi. Po výměně zdvořilostí ho král požádal, aby mu vyprávěl o své minulosti a proč žije v této džungli. Poté, co vůl odvyprávěl svůj příběh, král řekl: „Příteli, neboj se. Ujišťuji tě, že tě zde ochráním před divokými zvířaty, protože zde se cítí nejspíše i mnohem silnější zvířata.“

Od té doby král požádal Karataku a Damanaku, aby se starali o záležitosti státu, a začal šťastně trávit čas ve společnosti Saňdživaky. Ale šakalům dělalo starosti, že poté, co se Saňdživaka stal dobrým přítelem krále, král se vzdal svých královských radovánek a zábav a stal se světcem.

Šakalí dvojčata si pomyslela: „Král nám přestal sdělovat důvěrnosti poté, co se Saňdživaka stal jeho nejlepším přítelem. Je také lhostejný ke svým královským povinnostem. Co uděláme?“

Karataka řekl: „Král možná nebude dbát našich rad. Ale je naší povinností mu radit, jestli je to pro něho dobré. Starší vždy zastávali názor, že i když král není ochoten dbát dobrých rad, je povinností jeho ministrů mu radu nabídnout.“

„Máš pravdu,“ řekl Damanaka. „Je to moje chyba. To, co se stalo mudrci a šakalovi, by se nemělo stát nám.“

Karataka ho pak poprosil, aby mu řekl příběh o mudrci a šakalovi. A Damanaka mu jej začal vyprávět.